

LIETUVOS VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS*

Juozas Racius

I. Viešųjų bibliotekų tinklo raida. II. Organizacija ir administravimas: 1. Nepriklausomybės laikais, 2. Bolševikmetyje, 3. 1941.VI. 22–1942.IV.1. laikotarpyje ir vėliau. III. Viešosios bibliotekos 1943 metais anketų duomenimis.

I. VIEŠŪJŲ BIBLIOTEKŲ TINKLO RAIDA

Po didžiojo karo atsikūrusi Lietuvos valstybė viešųjų bibliotekų srityje beveik nieko nepaveldėjo. Nepriklausomybės laikais pirmosios pastangos bibliotekų reikalui buvo 1919 m. įsteigimas „Centralinio Valstybės Knygyno“, kuris, be knygų rinkimo ir jų saugojimo, turėjo ir viešosios bibliotekos paskirtį. Vėlesniais metais šioje srityje ilgai buvo delsiama. Iki pat 1936 m., t. y. iki išleidimo Lietuvoje pirmojo Valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymo (Vyr. Žin., 544 eil., 3784), veikė tik minėtasis Centralinis Valstybės Knygynas su jo įsteigtais 17 skyrių beveik visų apskričių miestuose. Pasakyta „beveik“, nes trūko iš tikrųjų dar 5 bibliotekų, kad kiekvienai ano meto Lietuvos apskrčiai išeitų bent po vieną viešąją biblioteką. Šis „knygynas“ su savo skyriais ir buvo pirmosios viešosios bibliotekos Lietuvoje.

Ano meto viešųjų bibliotekų padėtį tiksliau nusakant reikia dar pridėti, kad tuo pat laiku veikė ir dr. V. Kudirkos Biblioteka su skaitykla, išlaikomos Kauno miesto savivaldybės, ir įvairių, daugiausia jaunimo, organizacijų išlaikomų apie 700 bibliotekėlių ir skaityklų visame krašte. Betgi šios pastarosios, dėl išteklių stokos būdamos nepajėgios ir dėl to knygomis neplaningai ir menkai aprūpinamos, vidutiniškai turėjo tik po kelis šimtus knygų, o savo paskirtimi dažniausiai buvo prieinamos tik tų organizacijų nariams. Kai kuriais atžvilgiais viešąsias bibliotekas iš dalies atstodavo jau tada buvusios administracijos¹ centrinių įstaigų mokyklų ir kariuomenės bibliotekos, betgi ir jomis galėjo naudotis tik atitinkamų įstaigų tarnautojai, moksleiviai ir kariai. Todėl plačiajai visuomenei prieinamų viešųjų bibliotekų tinklo išplėtimas Lietuvoje visą laiką buvo nepaprastai aktualus.

* Saugoma LNB RKRS, F47-100, I. 1–67.

1 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus J. Rimanto.

Išleidus jau minėtąjį įstatymą ir 1937 m. pradžioje jam vykdyti taisykles (V. Ž., 365 eil., 3918), prasidėjo ir Lietuvoje viešųjų bibliotekų kūrimas platesniu mastu. Knygynas buvo pavadintas Valstybės Centrine Biblioteka, o jo skyriai – viešomis valstybinėmis bibliotekomis, betarpiškai priklausančiomis Švietimo ministerijai. Jau² 1937 m. pirmoje pusėje buvo naujai įsteigtos 83 bibliotekos, kurios³ kartu su seniau veikiančiomis tais metais sudarė tinklą, siekiantį 101 viešąją valstybinę biblioteką. Ryšium su kai kuriais švietimo vadovybėje vėliau įvykusiais personaliniais pasikeitimais, buvo nusistatyta 1938 m. nuo naujų bibliotekų steigimo susilaikyti, nes pirmiau esą reikia sustiprinti jau įsteigtąsias. 1939 m. vėl buvo imtasi naujų bibliotekų steigimo. Tais metais buvo įsteigtos 35 bibliotekos. 1940 m. viešosios bibliotekos buvo steigiamos ypač atgautame Vilniaus Krašte. Viešųjų bibliotekų steigimas nebuvo sustabdytas ir užėjus bolševikams. 1940 m. įsteigta iš viso 54 bibliotekos, 1941 m. – 41 biblioteka. Tuo būdu viešųjų bibliotekų tinklas 1941 metais pasiekė 231.

Toks viešųjų bibliotekų tinklo augimo pavaizdavimas nebūtų visai pilnas, jei nebūtų užsiminta, jog bolševikmetyje buvo sulikviduota tie keli šimtai įvairių organizacijų išlaikomų bibliotekų, kurios per retame viešųjų bibliotekų tinkle užpildė nemaža spragų, likusių neužpildytų iki pat šiol.

Vokiečių su bolševikais karo metu kilę gaisrai sunaikino 21 viešąją biblioteką, iš kurių 20 vėliau atsikūrė ir vėl veikia. 1941 m. antroje pusėje buvo likviduotos 3 žydų bibliotekos, kurios tik bolševikams valdant buvo nacionalizuotos ir padarytos viešosiomis. Jos beveik išimtinai turėjo žydų literatūrą.

Karo meto sąlygomis viešosios bibliotekos negalėjo taip sparčiai augti. Vis tik 1942 m. dar buvo įsteigtos 7 bibliotekos, iš jų 5 Švenčionių apskrityje. 1943 m. įsteigos tik 2 bibliotekos. Tokiu būdu į Lietuvos viešųjų bibliotekų tinklą 1943 m. įėjo 240 bibliotekų. Palyginus su tuo, kad tuo pat metu čia esama 40 miestų su 291 valsčiumi, kas iš viso sudaro 331 pirminį savivaldybinių vienetą, prieinama išvados, kad dar daug yra valsčių, o iš tikrųjų net ir miestų, kuriuose nėra nė vienos viešosios bibliotekos.

Kalbant apie viešąsias bibliotekas, taip pat neužsimenama ir mokslo įstaigų specialios bibliotekos, nes jos nėra viešosios. Galima⁴ tik vos užsiminti dar apie Vilniuje ir Kaune veikiančias po kelias privačių asmenų laikomas antikvarines bibliotekas, kurios, nors ir turi viešųjų bibliotekų pobūdį, bet, kaip išlaikomos paprastai daugiau asmeniniais interesais, neturi reikiamo pastovumo.

2 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus J. Rimanto.

3 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus J. Rimanto.

4 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus J. Rimanto.

II. ORGANIZACIJA IR ADMINISTRAVIMAS

1. NEPRIKLAUSOMYBĖS LAIKAIS

Nepriklausomybės laikais Lietuvos viešųjų valstybinių bibliotekų organizaciją nustatė jau minėtas to paties vardo įstatymas ir jas vykdyti išleistos taisyklės. Pagal šį įstatymą viešųjų valstybinių bibliotekų tinklas šiaip aptariamam: parūpinti visuomenei geros lektūros, plėsti visuomenėi knygos skaitymą ir rinkti kultūrinės vertės spaudinius lietuvių ir kitomis kalbomis. Vienai iš šių bibliotekų, būtent, Centrinei, pavedama rinkti ir saugoti visus Lietuvoje ir užsienyje išleidžiamus lietuvių kalba spaudinius.

Teisė steigti ir laikyti viešąsias valstybines bibliotekas priklausė Švietimo ministerijai, kurios žinioje jos ir veikė. Vietos savivaldybės, visuomenės organizacijos ir kiti teisiniai asmenys bei atskiri Lietuvos piliečiai taip pat galėjo laikyti viešąsias bibliotekas, bet jos jau nebuvo valstybinės. Įstatymo numatyta, kad šios pastarosios gali būti Švietimo ministerijos šelpiamos pinigais ir spausdiniais, tačiau praktiškai tai beveik nebuvo daroma, nes ir pačios ministerijos laikomos valstybinės viešosios bibliotekos daugumoje tebebuvo naujai įsteigtos ir dar nepakankamai aprūpintos.

Ir valstybinės viešosios bibliotekos pirmiausia buvo steigiamos tik tose vietose, kuriose prie jų išlaikymo sutiko prisidėti vietos savivaldybės. Jos prie bibliotekų išlaikymo prisidėjo tuo būdu, kad nemokamai parūpino joms⁵ patalpas, šviesą, kurą ir švaros palaikymui bei ūkiškam patarnavimui samdė sargus. Visokie kiti viešųjų bibliotekų reikalai priklausė Švietimo ministerijai. Vietos savivaldybės, užimtos kitais reikalais, iniciatyvos pačios steigti ir laikyti viešąsias bibliotekas neparodė, išskyrus tik Kauno miesto savivaldybę, kuri išlaikė dr. Kudirkos Biblioteką ir Skaityklą.

1937 m. pradžioje, kada buvo išleistos Valstybinių viešųjų bibliotekų įstatymui vykdyti taisyklės ir imamasi sparčiau plėsti jų tinklą, iš karto bibliotekos buvo numatytos 4 tipų, vadinamų eilėmis. Šiomis eilėmis paskirstymas buvo šitaip atliekamas: pirmos eilės viešosios bibliotekos laikomos pirmaeiluose miestuose, antros eilės – antraeiluose miestuose ir Kauno miesto dalyse, trečios eilės – didesnių valsčių centruose, ketvirtos eilės – mažesnių valsčių centruose ir bažnytkaimiuose. Pirmos eilės bibliotekų iš karto buvo 10, antros eilės – 24, trečios eilės – 25, visos kitos ketvirtos eilės. 1939 m. padarytame

⁵ Buvo „bibliotekai“, taisyta ranka.

šių taisyklių pakeitime (V. Ž., 635 eil., 4612) viešosios bibliotekos numatytos net penkių eilių, o eilėms skirstymas paliktas Švietimo Ministeriui, nepriklausomai nuo miestų eilių. Šiuo pakeitimu praktiškai pirmos eilės bibliotekomis liko tik dvi viešosios bibliotekos, būtent, Panevėžio ir Šiaulių, o visos kitos padarytos sekančių tolimesnių eilių.

Pirmesniųjų eilių bibliotekos buvo steigiamos su skaityklomis, o prie paskutiniųjų dviejų eilių skaityklų nebuvo. Bet gi, valsčių miesteliuose ir bažnytkaimiuose skaitykla prie bibliotekos yra ne mažiau reikalinga, negu mieste. Jų nebuvimas, ypač tada, kai ėjo taip gausi perijodika⁶, jei ir galėtų būti pateisinimas, tai vien tik ekonominius sumetimais.

Viešųjų valstybinių bibliotekų tarnautojai – vedėjai, bibliotekininkai ir kiti – buvo skiriami Švietimo Ministerio su šių bibliotekų etatuose numatytu atlyginimu.

Pirmesnių eilių bibliotekos su skaityklomis turėjo veikti kasdien, neišskiriant nė šventadienių, o paskutiniųjų dviejų eilių bibliotekos, kurios buvo be skaityklų, veikė tik 3–4 dienas savaitėje.

Už viešųjų bibliotekų ir skaityklų darbą buvo atsakingi bibliotekų vedėjai. Be kitų reikalų, jie turėjo vesti bent du kortelinius katalogus: 1) sistematinį, tvarkomą pagal dešimtainę knygų kvalifikacijos sistemą ir 2) abėcėlinį, tvarkomą pagal autorių pavardes.

Iš karto bibliotekų vedėjai atlyginimo atžvilgiu buvo suskirstyti į keturias eiles, pareinamai nuo to, kurios eilės bibliotekoje jie dirba. Vėliau, padarius bibliotekas 5 eilių, ir bibliotekų vedėjai atsirado tokių pat eilių: tik Panevėžio ir Šiaulių v[alstybinių] v[iešųjų] bibliotekų vedėjai liko pirmos eilės, o visi kiti sekančių eilių. Bibliotekos vedėjo atlyginimą nustatant pagal tai, kurios eilės bibliotekoje jis dirba, vargiai beįmanoma tarnautojo gaunamą atlyginimą derinti su jo pasiruošimu, tarnybos stažu ir kitomis kvalifikacijomis. Įvairių eilių bibliotekų vedėjų atlyginimų skirtumai dažniausiai ne tokie dideli, kad avansuojamam bibliotekos vedėjui apsimokėtų dėl aukštesnės eilės atlyginimo keltis į sekančios aukštesnės eilės biblioteką.

Už naudojimąsi valstybinės ir valstybės šelpiamos viešosios bibliotekos knygomis ir tokios bibliotekos skaitykla galėjo būti imamas bibliotekos naujai Švietimo ministerio nustatytas abonentinis mokestis. Šis mokestis buvo imamas tik už į namus imamas knygas. Už bibliotekos skaitykloje skaitomas knygas ir perijodiką mokesčio nebuvo imama. Mokestis buvo nustatytas pa-

6 A) Periodiką.

gal tai, kuriai eilei yra priskirta ta biblioteka, iš kurios knygos imamos. Už naudojimąsi bibliotekos knygomis abonentai turėjo mokėti I, II, III eilės bibliotekose po 0,50 Lt, o IV ir V eilės po 0,25 Lt į mėnesį abonentinio mokesčio, sumokamo pirmyn ne mažiau kaip už 3 mėnesius.

Nuo abonentinio mokesčio buvo atleidžiami: 1) visų mokyklų moksleiviai, 2) pašauktieji karo prievolės atlikti kareiviai, 3) jaunųjų ūkininkų organizacijos nariai ir 4) beturčiai, pristatę vietos savivaldybės atitinkamą pažymėjimą.

Skaitytojų paimtų knygų gražinimas buvo garantuojamas Centralinėje Bibliotekoje 10 Lt, o visose kitose 5 Lt užstatu, nuo kurio galėjo būti atleidžiami: 1) visų mokyklų moksleiviai, pašauktieji karo prievolės atlikti kareiviai ir valdinių įstaigų tarnautojai, pristatę savo vadovybės garantijos raštus, ir 2) kiti asmenys, pristatę savivaldybės, bibliotekai patikimo asmens ar įstaigos garantijos raštą ar pareiškimą.

Buvo nustatyta, kad skaitytojai į namus imamas knygas gauna ne ilgiau kaip 30 dienų. Jei kas norėjo knygą ilgesniam laikui pasilikti, suėjus gražinimo terminui turėjo ją perregistruoti. To nepadaręs ir skirtu laiku knygos negražinęs, abonentas turėjo mokėti už kiekvieną pavėluotą dieną 10 ct baudos. Du mėnesius po termino negražinusiam knygos skaitytojui galėjo būti nebeleidžiama toliau bibliotekos knygomis naudotis ir jo užstatas konfiskuojamas.

Valstybinių viešųjų bibliotekų gaunami abonentiniai mokesčiai ir baudos už laiku knygų negražinimą bei konfiskuoti užstatai sudarė valstybės pajamas ir šie pinigai turėjo būti įnešami į valstybės išdą. Nekonfiskuoti užstatai skaitytojams iš bibliotekos išstojant turėjo būti gražinami.

Visos čia suminėtos bibliotekų pajamos sudarė, palyginti, labai mažas sumas ir savo nelengva atskaitomybe bereikalingai apsunkindavo bibliotekų tarnautojų darbą, kuris mažiau begalėjo būti panaudojamas tikriesiems bibliotekų uždaviniams atlikti.

Tikrosios bibliotekų darbo išdavos buvo sekamos Švietimo ministerijai siunčiamomis statistikos žiniomis. Kiekviena biblioteka kasdien sudarė statistiką ir kas metų ketvirtis šių duomeų santraukas siųsdavo Švietimo ministerijai. Šiose statistikos žiniose buvo šie duomenys: 1) kiek kartų abonentai kiekvieną mėnesį ėmė knygas pagal lytį, pagal amžių, pagal užsiėmimą, pagal tautybę; 2) kiek abonentų per mėnesį naujų įstojo, išstojo ir kiek iš viso buvo mėnesio gale; 3) į namus imtos ir skaitykloje skaitytos knygos, išreikštos dešimtainės jų kvalifikacijos skyriais; 4) skaityklos lankytojai ir pačioje skaitykloje skaitę knygas pagal užsiėmimą; ir 5) bibliotekos darbo dienų ir per vieną dieną vidu-

tiniškai abonentams išduodamų į namus knygų kiekis. Bibliotekos, prie kurių nebuvo skaityklų, žinių apie skaityklas neteikė.

Švietimo ministerijos išlaikomos viešosios valstybinės bibliotekos buvo administruojamos Kultūros reikalų departamento, kuriame 1936 m. buvo įsteigta bibliotekų reikalams tvarkyti speciali referentūra. Iš čia buvo aprūpinamos viešosios bibliotekos knygomis, periodika, inventoriumi ir kitomis raštinėmis bei specialiai bibliotekinėmis priemonėmis. Čia buvo parenkami ir atlyginami bibliotekų tarnautojai – vedėjai ir bibliotekininkai.

Švietimo ministerijoje buvo sudaryta speciali viešosioms bibliotekoms knygų parinkimo komisija. Ši komisija iš rinkoje esančių knygų darydavo atranką, nustatydamą, kurios knygos ir kurios eilės bibliotekoms tinkamos. Knygų pirkimas, įrišimas ir paskirstymas buvo tvarkomi centralizuotai. Taip pat centralizuotai buvo aprūpinamos bibliotekos ir kitomis priemonėmis: raštinėmis knygomis, blankais, abonemento bei kataloginėmis kortelėmis ir kt.

1937 m. buvo paruošti bibliotekų inventoriaus specialūs modeliai, pagal kuriuos pradžioje pati referentūra buvo betarpiškai užsakiusi iš karto didesnę kiekį bibliotekoms skiriamo inventoriaus, o vėliau buvo leidžiama pačioms bibliotekoms pagal jau turimus inventoriaus pavyzdžius vietoje užsisakyti.

Tinkamesniam bibliotekų kadrai parengti 1936 m. gruodžio mėn. buvo surengti⁷ Kaune pirmieji dviejų savaičių bibliotekininkų kursai.

Iš stojančių į bibliotekininkų kursus buvo reikalaujama bent 6 gimnazijos klasių baigimo pažymėjimas. Kursuose buvo nustatyta išėiti 40 teorijos valandų mokymas⁸ ir 20 valandų buvo skirta praktikos darbams. Antrą kartą tokie pat kursai buvo surengti 1937 m. liepos mėnesį. Iš abiejų šių kursų išėjo 145⁹ bibliotekininkai, kurie patekė į bibliotekų tarnybas gerokai pakėlė bibliotekų kvalifikacijas.

Viešųjų bibliotekų darbo priežiūra priklausė tik Švietimo ministerijai. Kadangi centriniam šios priežiūros organe, kuriuo buvo kaip tik jau minėtoji referentūra, tarnautojų nedaug tebuvo, tai bibliotekų darbo priežiūra buvo silpna.

7 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

8 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

9 Buvo „apie 100“, taisyta autoriaus arba redaktoriaus.

2. BOLŠEVIKMETYJE

Vieneri bolševikų valdymo metai, turėję poveikio beveik visoms viešosioms įstaigoms, neaplenkė ir viešųjų bibliotekų. Daugelis iš seniau dirbusių, patyrusių ir specialius bibliotekininkų kursų baigusių bibliotekų vedėjų buvo iš tarnybų pašalinta, o jų vieton dažnai buvo skiriami beveik jokių kvalifikacijų neturį komjaunuoliai ar jiems artimi. Iš bibliotekų buvo pašalinta ne tik antisovietinė literatūra, kurios tada jose beveik ir nebuvo, bet ir lietuviškoji patriotinė ir religinė literatūra. Bibliotekos buvo stačiai užverstos komunistinės agitacijos brošiūromis, daugiausiai verstinėmis iš rusų kalbos.

Iš bibliotekų pašalintos literatūros dalis buvo sunaikinta, bet didelė dalis, kurią spėjo priešbolševikiniai bibliotekų vedėjai apsaugoti, išliko iki šiandien. Tai nemažas bibliotekininkų nuopelnas lietuviškajai knygai.

Nepriklausomybės laikais veikusias organizacijas bei jų sąjungas bolševikai uždarė. Ryšium su tuo buvo likviduotos tų organizacijų išlaikomos bibliotekos ir skaityklos. Jau 1940 m. rugpiūčio mėn. įsakoma uždarytų „Jaunosios Lietuvos“, „Pavasario“ ir Šaulių sąjungų bibliotekas ir skaityklas perimti viešosioms valstybinėms bibliotekoms. Tokiu būdu papildytose bibliotekose knygų padaugėjo, bet pačių bibliotekų tinklas žymiai sumažėjo.

Bolševikų valdymo metais buvo padaryta pakeitimų viešųjų bibliotekų organizacijoje ir administravime. Švietimo ministeriją pakeitęs Švietimo Liaudies Komisariatas dalijosi nebe į departamentus, bet į valdybas. Kultūros reikalų departamento ar į jį panašios valdybos nebuvo palikta. Viešosios bibliotekos, anksčiau priklausiusios minėtam departamentui, kurį laiką priklausė Suaugusių Švietimo Valdybai, o režimo pabaigoje jau Politinio Švietimo Valdybai. Tie¹⁰ departamentai ar valdybos, kurių žinioje yra tekę¹¹ bibliotekoms būti savo pavadinimais rodo¹² ir pačių bibliotekų raidą, kultūros įstaigų vartimą¹³ partinės komunistų agitacijos židiniais. Tai patvirtinama ir 1940 m. spalio mėn. aplinkraštėje bibliotekų vedėjams „patarimu“ dirbti kontakte su... komunistų partijos atstovais. Prisimenant bibliotekų užvertimą labai gausia menkaverte komunistine literatūra ir jų dekoravimą komunistiniais plakatais bei „vadų“ portretais, suprantama, kodėl bolševikmetyje šios bibliotekos nustojo visuomenės pasitikė-

10 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

11 Du žodžiai įterpti autoriaus arba redaktoriaus.

12 Buvo „primena“, taisyta redaktoriaus J. Rimanto.

13 Žodis įterptas redaktoriaus J. Rimanto.

jimo, liko nepakenčiamos ir dėl to karo kilusių suiručių metu¹⁴ kai kur mėginamos net naikinti, kad į bibliotekų apsaugą turėjo įsikišti partizanai – aktyvistai, policija ir valsčių viršaičiai.

Kaip tiems metams gana charakteringas, suminėtinas čia dar vienas aplinkraštis bibliotekų vedėjams. Uždarytų lietuviškųjų organizacijų bibliotekos jau 1940 m. rugpjūčio mėnesį be jokių išimčių turėjo būti perduotos viešosioms valstybinėms bibliotekoms. Kitaip buvo elgiamasi¹⁵ su likviduotų žydų organizacijų bibliotekomis. Apie jas tik 1941 m. sausio mėn. aplinkraštyje užsimenama, kad šios bibliotekos taip pat reikia perimti „jei jų iki šiol niekas nėra perėmęs (Kopartija, Komjaunimas, Agitpropas, Liaudies Pagalbos s-ga ir t. t.) ir jei jos tebėra uždarytos“. Ir šios bibliotekos esą „galima perimti tik tuo atveju, jei dabartiniai jų valdytojai sutinka besąlyginiai jas perduoti Švietimo Liaudies Komisariatui“. Be to, žydų bibliotekų sutvarkyme turįs dalyvauti LKP(b) atstovas.

Kad dar labiau padarytų bibliotekas priklausomas [nuo]¹⁶ vietos komunistų gaivalų, Švietimo Liaudies Komisariato kompetencija bibliotekų atžvilgiu buvo susiaurinta, tiek pat praplečiant senąsias vietos savivaldybes pakeitusių miestų ir apskričių vykdomųjų komitetų švietimo skyrių teises, kuriomis šiems skyriams, be kita ko, pavesta ir bibliotekų personalo skyrimai, atleidimai ir atlyginimas. Komisariato žinioje buvo likę tik Centrinė Valstybinė Biblioteka ir minėtųjų švietimo skyrių daromų bibliotekų vedėjų skyrimų ir atleidimų tvirtinimas; šio pastarojo jau nereikėjo bibliotekininkų atžvilgiu. Taip pat Komisariatui priklausė bibliotekos knygų parūpinimas ir laikinai, iki užsibaigs turimos atsargos, aprūpinimas jų blankais ir kitomis bibliotekinėmis priemonėmis.

Kaip matyti iš tuomet atleistų bibliotekų tarnautojų bylų, jau iš pat karto Komisariatui siunčiami vietos komunistų komitetų reikalavimai, ypač dėl senųjų tarnautojų atleidimo, buvo be atodairos tenkinami, paskiriant jų pasiūlytus kandidatus. Taip viešųjų bibliotekų personalas pateko vietos komunistų partijos nuožiūron.

Nors nedideli buvo bibliotekų tarnautojų atlyginimai, ir prieš tai, bet bolševikmetyje nustatytos algos (300–350 Rb) imant realiai, pagal tai, kiek ir ko pragyvenimui reikalingo už gautąjį atlyginimą galima pirkti, – daugelyje atvejų buvo mažesni.

Bibliotekų reikalai nepagerėjo ir kitais atžvilgiais. Dar 1941 m. sausio

14 Žodis įterptas redaktoriaus J. Rimanto.

15 Du žodžiai įterpti autoriaus arba redaktoriaus.

16 A) Praleistas žodis.

mėnesio aplinkraštį vykdomųjų komitetų pirmininkams nusiskundžiama, kad esą iš daugelio vietų gaunami pranešimai apie šių komitetų atsisakymą bibliotekas išlaikyti, tarnautojų atleidinėjimus, „su milicijos pagalba“ inventoriaus perėmimą, bibliotekų iškraustymą į mažai tinkamas patalpas ir t. t.

Betgi, iš kitos pusės negalima nepripažinti, kad ir bolševikų valdymo metais buvo parodyta nemaža iniciatyvos ir dėta pastangų viešųjų bibliotekų veikimą iš tikrųjų išplėsti. Jau iš pat pradžių buvo panaikintas valstybės išdui nenašus, o bibliotekų veikimą apsunkinąs abonentinis mokestis. Bibliotekų tinklas nemažesniu spartumu ir toliau buvo plečiamas. Didesnė dalis bibliotekų, kurios buvo įsteigtos 1940 metais, ir beveik visos 1941 m. įsteigtosios bibliotekos yra anų metų neabejotinai teigiamas įnašas. Be to, skaityklos buvo atidarytos ir prie paskutiniųjų dviejų eilių bibliotekų, prie kurių anksčiau jų neturėta. Tačiau viso bolševikinio gyvenimo chaotiškumas ir netikrumas visus teigiamus užmojus pakirsdavo, sukeldami tik dar didesnę nusivylimą ir visų ir visu kuo nepasitikėjimą.

3. 1941.VI.22–1942.IV.1 LAIKOTARPYJE IR VĒLIAU

Kaip jau buvo užsiminta kalbant apie viešųjų bibliotekų tinklą, karo metu kilę gaisrai sunaikino 21 biblioteką. Didelė dalis bolševikų skirtųjų tarnautojų prasidėjus karui visai pasišalino, palikdami bibliotekas be priežiūros. Apleistos ir dėl turėto agitacinio vaidmens netekusios gyventojų palankumo viešosios bibliotekos karo įvykių ne kartą dar labiau buvo naikinamos. Tam tikros knygų dalies nebegražino kartu su bolševikais ir kitaip be žinios dingę abonentai. Todėl buvo neišvengiama lietuviams partizanams, policijai ir vietos savivaldybėms paimti bibliotekas savo globon. Ir tokiu būdu daugelis bibliotekų išliko apsaugota.

Likviduojant tarybinę santvarką, viešųjų bibliotekų organizaciją ir administravimą reikėjo derinti prie susidariusių naujų gyvenimo aplinkybių, žymia dalimi atsisakant nuo Nepriklausomybės laikais bibliotekų tvarkyme buvusios koncentracijos. Reorganizuojant viešąsias bibliotekas pokarinei Švietimo ministerijai daug padėjo apskričių ir miestų pradžios mokyklų inspektoriai, nes kitokio ryšio su pačiomis bibliotekomis tada kaip ir neturėta. Tai žymiai palengvino karo ir bolševikų valdymo sugriautą bibliotekų veikimą vėl sugrąžinti į normalias vėžes.

Daugelis pamėgusių bibliotekos darbą senųjų tarnautojų, kurie iš tarnybų bolševikmečiu buvo pašalinti, po karo vėl sugrįžo į tas pačias ar kitas bib-

liotekas. Todėl viešųjų bibliotekų tarnautojų išvardijime antroji data dažniausiai ir reiškia tokį grįžimą. Nemaža bolševikmečių skirtųjų bibliotekų vedėjų turėjo būti atleista dėl šioms pareigoms netinkamumo ar sauvališko pasišalinimo. Komunistinė ir kita dėl naujosios politinės situacijos netinkama literatūra buvo iš bibliotekų išimta.

Išėmus taip gausią komunistinę agitacinę literatūrą, ypač paskutiniaisiais metais įsteigtosiose bibliotekose atsirado tinkamų knygų trūkumas, kuriam pašalinti Švietimo Vadybos dar 1941 m. rudenį buvo imtasi priemonių. Su atsidėjimu patikrinus nacionalizuotų leidyklų knygų sandėlius, iš karto buvo nupirkta gana žymus viešosioms bibliotekoms tinkamų knygų kiekis. Kartu su kitomis dar iš prieškarinių laikų bibliotekoms įrištomis tinkamomis knygomis, išlikusiomis Valstybinės Leidyklos knygrišyklose, tai sudarė fondą, siekusį per 80.000 tomų. Tai buvo iš karto stambiausias davinys visoje šių bibliotekų neilgoje praietyje. Šios knygos bibliotekoms buvo išskirstytos techniškai padedant apskričių savivaldybėms.

Ligi bolševikų užėjimo Lietuviškosios Enciklopedijos pirmuosius 8 tomus buvo gavusios tik 40 bibliotekų. Tokiam bibliotekų skaičiui ji tebuvo tada prenumeruojama. Bolševikmečių Lietuviškosios Enciklopedijos viešosios bibliotekos visai nebegavo. Švietimo Vadybai pavyko aprūpinti visas viešąsias bibliotekas visais išėjusiais 9 šios enciklopedijos tomiais, nes kur jau kur, bet bibliotekose enciklopedijos labiausiai būtinos.

Kadangi prie visų bibliotekų buvo numatytos skaityklos, tai, susitvarkius pašto ryšiams, visa Lietuvoje išeinanti perijodika buvo bibliotekoms užprenumeruota.

Viešosios bibliotekos, likusios Švietimo Vadybos įstaigomis, vietos savivaldybių, kaip ir Nepriklausomybės laikais, buvo nemokamai aprūpinamos tik patalpomis, kuru, šviesa, švaros priežiūra ir kitu grynai ūkiniu jų aptarnavimu. Bibliotekų aprūpinimas knygomis, perijodika, inventoriūmis, personalo ir visi kiti reikalai priklausė Švietimo Vadybai – Pradžios mokslo departamentui. Kadangi Švietimo ministerija pačiomis pirmomis po karo savaitėmis bibliotekoms tvarkyti sėkmingai naudojos savo vietos įstaigomis – pradžios mokyklų inspekcijomis, tai tokia dekoncentracija buvo palaikoma toliau ir Švietimo Vadybos, kuri pradžios mokyklų inspektoriams nebe laikinai buvo pavedusi viešųjų bibliotekų atžvilgiu šias pareigas: 1. lankant mokyklas, inspektuoti ir bibliotekas, 2. teikti atestacijas apie bibliotekų personalą, pristatyti jo skyrimų, perkėlimų ir atleidimų projektus, 3. išmokėti atlyginimus, ir 4. skirti kreditus inventoriumi įsigyti, remontuoti ir kitiems raštinės bei ūkio reikalams bibliotekų sąmatos ribose.

Švietimo Vadyba pertvarkė viešųjų bibliotekų ir jų vedėjų skirstymą eilėmis. Nepriklausomybės laikais viešosios bibliotekos iš dalies aprūpinimo, dar daugiau jų vedėjų atlyginimo atžvilgiu buvo skirstomos iš karto į 4, o vėliau net į 5 eiles. Bibliotekos vedėjo atlyginimas buvo nustatomas pagal tai, kurios eilės bibliotekon jis paskiriamas. Bibliotekos vedėjui liekant toj pačioj bibliotekoj, jo atlyginimas visą laiką turėjo likti tos pačios atlyginimo grupės (kategorijos), nes bibliotekų aprūpinimo atžvilgiu eilėmis skirstymas privalo turėti pastovumo. Švietimo Vadyba šį bibliotekų ir vedėjų eilių sutapdinimą išskyrė.

Visos viešosios valstybinės bibliotekos, išskyrus tik vieną Centrinę Biblioteką, aprūpinimo knygomis ir perijodika atžvilgiu buvo pergrupuotos tik 3 eiles: pirmaeilės – po vieną kiekviename apskrities mieste, antraeilės – kituose miestuose ir didesniuose valsčių centruose ir trečiaeilės – valsčių miesteliuose ir bažnytkaimiuose. Šio skirstymo pagrindan buvo dedamas bibliotekoms skiriamų knygų ir perijodikos derinimas prie daugumos tų vietovių skaitytojų reikalavimų, nes miestų ir kaimų gyventojų lektūra paprastai būna skirtinga. Miestuose, kur yra aukštesniosios mokyklos, taip pat į tai turi būti atsižvelgiama.

Suprantama, šitoks bibliotekų eilėmis skirstymas buvo padarytas atsižvelgiant daugiau į numatomas normalias gyvenimo sąlygas. Karo metu, kada naujų knygų apskritai taip nedaug teiseina, pasirinkimo, kaip ir negali būti, ir todėl beveik kiekviena išėjusi knyga turi skaitytojų kiekvienoje bibliotekoje.

Bibliotekų eilėmis suskirstymas turėjo palikti pastovus per ilgesnį laiką. Bibliotekos gi vedėjo atlyginimas nebūtinai turėjo atitikti bibliotekos eilę: turįs pasiruošimą, tarnybos stažą ir atsidedąs pareigoms bibliotekos vedėjas pagal šį patvarkymą galėjo gauti aukštesnį atlyginimą už tą, kurį gauna šių visų kvalifikacijų neturįs tarnautojas, nors jo tarnyba būtų ir aukštesnės eilės bibliotekoje, negu pirmojo. Taip tvarkant bibliotekų personalą yra galimi avansavimai ir be tarnybos vietos pakeitimo, nes priešingu atveju pakėlimai, kai jie surišti būtinai su tarnybos vietos pakeitimu, konkrečiais atvejais pakeliamųjų dažnai gali būti net nepageidaujami.

Visi čia minimi pertvarkymai buvo išdėstyti atskirame tuo reikalu Pradžios mokslo departamento 1942 m. sausio mėn. 28 d. išleistame aplinkraštyje. Jais buvo siekiama bibliotekų gyvenime daugiau lankstumo ir atsižvelgimo į pasikeitusius konkrečius reikalavimus. Šių pertvarkymų nepadarius, nepalyginamai sunkiau būtų buvę bibliotekų veikimą atstatyti.

Tais pačiais sumetimais ir skiriant bibliotekų vedėjus nebebuvo taip griežtai laikomasi 6 gimnazijos klasių cenzo minimumo reikalavimo. Betgi ir šiuo

atžvilgiu bibliotekų personalo lygis palyginti išėjo ne taip žemas. 1942 m. pradžioje, kada viešųjų bibliotekų veikimo atstatymas buvo kaip ir baigiamas, jų personalas (vedėjai ir bibliotekininkai) mokslo cenzo atžvilgiu buvo tokios sudėties:

1.	baigusią arba ėjusią aukštąjį mokslą	34 arba	12,9%
2.	“ gimnaziją	44 “	16,8%
3.	“ 6 gimnaz. klases	25 “	9,5%
4.	“ progimnaziją	47 “	17,8%
5.	nebaigusią progimnazijos	18 “	6,8%
6.	pradžios mokyklų mokytojų (antraeilėse pareigose).	95 “	32,2%
	Iš viso bibliotekų vedėjų ir bibliotekininkų.....	263 “	100%

Taip buvo tvarkomos Lietuvoje veikusios viešosios bibliotekos iki 1942 m. balandžio mėn. 1 d., kada visos jos – išskyrus vienintelę Kauno dr. V. Kudirkos Biblioteką, kurią išlaikė Kauno miesto savivaldybė – priklausė Švietimo Vadybai. 1942 m. gegužės mėnesio atitinkamu potvarkiu visų viešųjų bibliotekų išlaikymas – išskyrus tik 3: Centrinę Biblioteką ir Šiaulių bei Panevėžio miestų bibliotekas – iš Švietimo Vadybos perėjo vietos savivaldybėms, Švietimo Generaliniam Tarėjui paliekant tik jų dalykinę priežiūrą. Švietimo Vadybai išlaikyti liko tik 3 minėtiosios bibliotekos. Šio potvarkio įgyvendinimas iš savivaldybių pusės su labai mažomis išimtimis ilgai pasireiškė tik tuo, kad savivaldybės mokėjo bibliotekų tarnautojams atlyginimą. Kitais visais aprūpinimo reikalais, nesiimant jų vietos savivaldybėms, bibliotekos beveik visus sekančius dvejus metus tebesikreipė į Švietimo Vadybą, kuri galėjo padėti tik užsilikusių bibliotekinių priemonių (raštinės knygos, blankų ir kortelių) atsargomis. Daugumos viešųjų bibliotekų aprūpinimas net tomis taip neskaitytomis¹⁷ naujai išėinančiomis knygomis per pastaruosius dvejus metus buvo nutrūkęs. Šiuo atžvilgiu nežymią išimtį sudarė tik vienos kitos apskrities ar miesto savivaldybė. Per pastaruosius dvejus metus knygų trūkumas viešosiose bibliotekose nepaprastai padidėjo. Švietimo Generalinio Tarėjo vadinamoji dalykinė viešųjų bibliotekų priežiūra, kuri yra labiau tik formali, buvo pavesta vykdyti apskričių ir miestų pradžios mokyklų inspektoriams. Tačiau ji buvo tik

17 Redaktorius virš šio žodžio užrašė „negausingomis“.

ties efektyvi, kiek šiems pastariesiems pavyko asmenine įtaka savivaldybes jų išlaikomų bibliotekų reikalais paveikti.

Čia visai nenorima savivaldybėms padaryti kokių priekaištų. Jau iš anksto buvo galima numatyti, kad savivaldybėms šiuo metu perėmus viešųjų bibliotekų išlaikymą, šių pastarųjų reikalai dėl to kuo mažiausiai pagerės: viena, dauguma savivaldybių bibliotekomis rūpintis yra nepatyrusios, antra, daug kas, kaip knygų įgijimas, įrišimas, raštinės knygų ir bibliotekų darbui reikalingų specialių priemonių pagaminimas žymiai lengviau, ir net karo metu, atliekama centralizuotai, visoms bibliotekoms iš karto, negu kiekvienai jų atskirai besirūpinant. Ir tai ypač karo metu, kada savivaldybės taip yra užimtos teisoginiais karo ūkio reikalais, bibliotekos neišvengiamai turėjo likti nuošaliau.

Bet gi, iš to, kad negerovės priežastis galima suvokti, negalima daryti išvados, kad tai tuo pačiu jau ir pateisinama. Juk ne tiek daugelio miestų ir miestelių pastatai karo buvo sunaikinti, ir dažnai kaip tik ne tų vietų, kurių bibliotekos negali gauti net minimaliai patenkinamų patalpų. Prie visų bibliotekų turėtų veikti skaityklos, – ypač karo metu, kada ir knygų bibliotekose išsinešti sunkiau gaunamos ir daugeliui skaitytojų namuose nelengva su šviesa ir šiluma, bet kiek daug jų neveikia vien¹⁸ dėl patalpų neturėjimo. Tai žymiai sunkiau bepateisint. Šiuo atveju tikrai pravartu atsižvelgti į taip prasmingą posakį, kad žmonės ne viena tik duona gyvi. Ir tai turėtų būti visų ir visada giliau suprantama. Priešingai, jei ne visko, tai tikrai daug ko galėtų būti netenkama.

Tik tada galima tikėtis visur pastovesnių laimėjimų, kai ir dvasios kultūros reikalai yra ne vien tinkamai suprasti, bet ir įgyvendinti.

III. VIEŠOSIOS BIBLIOTEKOS 1943 METAIS ANKETŲ DUOMENIMIS

Pateikiama čia konkretesnių statistikos nuomonių apie Lietuvos viešąsias bibliotekas ir ypač apie jose vykusį knygų judėjimą 1943 metais. Dauguma duomenų imta iš 1943 m. balandžio mėn. 1 d. bibliotekose darytų anketų. Nevengta taip pat panaudoti ir senesniųjų metų anketų ir bibliotekų apyskaitų duomenų. Dalis bibliotekų vedėjų ypač netiksliai nurodė bibliotekų įsteigimo metus. Tačiau šiuo atveju kai kada ir apdairiam ne taip lengva išvengti netikslumų, pav.: pagal bibliotekoje esančią įsakymų knygą ištrauką biblioteka įsteigta pačiame metų gale, – kaip ne kartą pasitaikė bolševikmečiu:

18 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

gruodžio mėn. 25 d., – kai ji iš tikrųjų šiokią tokią egzistenciją pradėjo rodyti tik po kelių mėnesių sekančiais metais. Visais panašiais atvejais bibliotekos įsteigimo metais laikomi tie metai, kai ji iš tikrųjų pradėjo veikti.

Tomų skaičius reiškia visas bibliotekų knygas. Knygos svetimomis kalbomis (ne lietuvių kalba) nurodomos tik tose bibliotekose, kur jų yra kiek didesnis kiekis. Per mėnesį išduodamų skaityti tomų skaičius reiškia, kiek jų vidutiniškai per mėnesį išduodama vienerių metų laikotarpyje (per mėnesį skaityti išduodamų knygų vidurkis).

Skliausteliuose žymimos datos reiškia tarnybos pradžią bibliotekose apskrityse¹⁹. Antroji data, jei ji yra, reiškia grįžimą į bibliotekos tarnybą antrą kartą.

Bibliotekų duomenys duodami apskritimis ir miestais. Apskritis apimtyje miestų bibliotekos žymimos pradžioje, o valsčiuose esančios bibliotekos eina vietos pavadinimų abėcėline tvarka.

Nėra čia Ašmenos ir Svyrių apskričių, kaip bibliotekų visai neturinčių. Nežymimi taip pat ir Lietuvos Centrinės Bibliotekos duomenys, nes ši biblioteka savo mastu ir paskirtimi kaip ir išsiskiria iš kitų viešųjų bibliotekų eilės.

Žinant, kad statistikos duomenų vertė priklauso nuo jų tikrumo, stegiasi to kiek galima siekti. Ir jei kokių netikslumų čia dar yra, tai dėl to turėtų pajusti atsakomybę pačių bibliotekų vedėjai, ir ne tik šiuokart, bet dar labiau ateityje, kai duomenų apie bibliotekas vėl bus reikalaujama. Jau čia pastebėtas klaidas ir netikslumus bibliotekų vedėjai ir bibliotekininkai maloniai prašomi nurodyti Švietimo Vadybos Suaugusių Švietimo Direkcijai.

I. ALYTAUS APSKRITIS

1. Alytaus viešoji biblioteka. Įsteigta 1925 m. Tomų 7.315. Svetimomis kalbomis t. 405. Skaitytojų 1.003. Per mėnesį išduoda t. 1730. Skaitykla veikia. Patalpos patenkinamos.
Vedėja Julija Žilinskienė (1935.XI.1).
2. Butrimonių viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.277. Skaitytojų 150. Per mėn. išduoda t. 250. Skaitykla veikia. Patalpos patenkinamos.
Vedėja Olga Skablauskienė (1943.IV.1).
3. Daugų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1200. Skaitytojų 144. Per mėn. išduoda t. 375. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk.
Vedėja Genė Misevičienė (1942.XI.1).

19 Žodis įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

4. Jiezno viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.574. Skaitytojų 460. Per mėn. išduoda t. 1.290. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Stasys Jakimavičius (1939.IV.1, 1941.VII.1).
5. Krokialaukio viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 679. Skaitytojų 174. Per mėn. išduoda t. 320. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Sofija Plutinskienė (1941.I.16).
6. Merkinės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 2.356. Atgaivinta 1941 m. Tomų 1.256. Skaitytojų 240. Per mėn. išduoda t. 1.000. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Petras Ardavičius (1941.XI.6).
7. Miroslavo viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 474. Skaitytojų 100²⁰. Per mėn. išduoda t. 150²¹. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Regina Radzevičiūtė (1943.VIII.1).
8. Seirijų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.203. Skaitytojų 152. Per mėn. išduoda t. 310. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Vaclovas Pilišauskas (1942.XII.15).
9. Simno viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.416. Skaitytojų 134. Per mėn. išduoda t. 260. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Ona Bendorienė (1942. VIII.1).
10. Stakliškių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.732. Skaitytojų 186. Per mėn. išduoda t. 600. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Mikas Šaulinskas (1939.V.1, 1941.X.1).

II. BIRŽŲ APSKRITIS

1. Biržų viešoji biblioteka. Įsteigta 1930 m. Tomų 11.307. Svetimomis kalbomis t. 1.769. Skaitytojų 1.469. Per mėn. išduoda t. 5.430. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Antanas Kimbrys (1942.I.21).
2. Alizavos viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.346. Skaitytojų 190. Per mėn. išduoda t. 200. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Albinas Mickevičius (1943.I.18).
3. Daujėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.144. Skaitytojų 102. Per mėn. išduoda t. 316. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Petrė Kaminskienė (1941.IX.1).

20 Skaičius įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

21 Skaičius įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

4. Joniškėlio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.633. Skaitytojų 300. Per mėn. išduoda t. 280. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Emilija Vaitiekūnaitė (1941.X.1).
5. Krinčino viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.199. Skaitytojų 81. Per mėn. išduoda t. 200. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Antanas Laurinaitis (1942.V.5).
6. Kupreliškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.207. Skaitytojų 250. Per mėn. išduoda t. 200. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Tamara Macaitytė (1941.IX.1).
7. Pabiržės viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.350. Skaitytojų 120. Per mėn. išduoda t. 140. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Valerija Janulytė (1941.X.1).
8. Papilio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.882. Skaitytojų 80. Per mėn. išduoda t. 340. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Bronė Pečiūraitė (1943.II.15).
9. Pasvalio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.205. Skaitytojų 756. Per mėn. išduoda t. 1.480. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Albinas Vaitkus (1941.X.1).
10. N. Radviliškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 4.024. Skaitytojų 135. Per mėn. išduoda t. 170. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Antanina Rupinskienė (1941.IX.21).
11. Saločių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.225. Skaitytojų 346. Per mėn. išduoda t. 432. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Alfredas Drapas (1941.IX.21).
12. Vabalninko viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.880. Skaitytojų 170. Per mėn. išduoda 400. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Antanas Šatas (1941.IX.1).
13. Vaškų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 845. Skaitytojų 308. Per mėn. išduoda t. 350²². Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Antanas Oškinis (1942.V.15).

22 Skaičius įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

III. EIŠIŠKIŲ APSKRITIS

1. Eišiškių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 700. Neveikia.
2. Šalčininkų viešoji biblioteka. Įsteigta 1943 m. Tomų 250. Skaitytojų 40. Per mėn išduoda t. 250. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Antanas Paulaitis (1943.I.15).
3. Valkininkų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Atgaivinta 1942 m.²³. Tomų 713. Skaitytojų 53. Per mėn. išduoda t. 100. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Saulėnaitė (1942.III.1).
4. Varėnos II viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.116. Skaitytojų 108. Per mėn išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Justinas Mickevičius (1941.XI.16).

IV. KAUNO MIESTAS

1. Kauno Dr. V. Kudirkos viešoji biblioteka. Įsteigta 1925 m. Tomų 20.355. Svetimomis kalbomis t. 8.548. Skaitytojų 727. Per mėn. išduoda t. 2.300. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Leonas Žurauskas (1924.VI.1). Bibliotekininkė Regina Juozapavičiūtė (1939).
2. Senamiesčio viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 3.519. Svetimomis kalbomis t. 1.063. Skaitytojų 555. Per mėn. išduoda t. 1.600. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Bronė Sakalauskienė (1931.XI.1). Bibliotekininkė Elyza Jurkšaitė (1940.III.1).
3. Šančių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Skaitykla veikė nuo 1925 m. Tomų 4.060. Skaitytojų 450. Per mėn. išduoda t. 2.400. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Remigijus Gylis (1937.X.1). Bibliotekininkė Veronika Urvakaitė (1940.IX.23).
4. Žaliakalnio viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 3.726. Skaitytojų 673. Per mėn. išduoda t. 1.035²⁴. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Ona Rymeikienė (1939.IV.1). Bibliotekininkas Jonas Laucevičius (1942.XI.1).

²³ Sakinys įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

²⁴ Skaičius įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

V. KAUNO APSKRITIS

1. Jonavos viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.302. Atgaivinta 1941 m. Tomų 1.039. Skaitytojų 160. Per mėn. išduoda t. 650. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Vaclovas Treinys (1939.XI1, 1941.X.16).
2. Babtų viešoji biblioteka, Įsteigta 1937 m. Tomų 1.962. Skaitytojų 175. Per mėn. išduoda t. 458. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Aldona Viktorija Kursevičienė (1940.XI.7).
3. Čekiškės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.068. Skaitytojų 429. Per mėn. išduoda t. 678. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Magdalena Jančaitytė (1940.XI.1, 1941.X.1).
4. Karmėlavos viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.200. Skaitytojų 120. Per mėn. išduoda t. 130. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Teofilė Šopytė (1943.III.1).
5. Kruonio viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.695. Skaitytojų 285. Per mėn. išduoda t. 784. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Stasys Valantinas (1941.VII.1).
6. Kulautuvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.383. Skaitytojų 188. Per mėn. išduoda t. 500. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Silvestras Ambrozevičius (1941.X.1).
7. Lapių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.126. Skaitytojų 42. Per mėn. išduoda t. 83. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Petras Puplešys (1942.II.1).
8. Petrašiūnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.285. Skaitytojų 300. Per mėn. išduoda t. 583. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Ona Žvirgždaitė (1940.XI.1).
9. Raudondvario viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.580. Skaitytojų 250. Per mėn. išduoda t. 453. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Stasė Sadžienė (1942.I.1).
10. Rumšiškių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.415. Skaitytojų 150. Per mėn. išduoda t. 360. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Antanas Bačiulis (1940.XI.7).
11. Seredžiaus viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.401. Skaitytojų 331. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Anastazija Diemedžionienė (1941.IX.15).

12. Vandžiogalos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.847. Skaitytojų 551. Per mėn. išduoda t. 960. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Veronika Matulevičienė (1942.VI.1).
13. Veliuonos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940. Tomų 1.380. Skaitytojų 430. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Aldona Šimulygienė (1942.X.1).
14. Vilkijos viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 2.474. Skaitytojų 335. Per mėn. išduoda t. 1.000. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Barbora Blinstrubienė (1943.II.1).
15. Zapyškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.443. Skaitytojų 200. Per mėn. išduoda t. 700. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Eduardas Katliorius (1943.I.26).

VI. KĖDAINIŲ APSKRITIS

1. Kėdainių viešoji biblioteka. Įsteigta 1921 m. Tomų 5.575. Svetimomis kalbomis t. 300. Skaitytojų 697. Per mėn. išduoda t. 540. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Jadvyga Laucytė (1925.XII.1).
2. Ariogalos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.707. Skaitytojų 380. Per mėn. išduoda t. 440. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Kotryna Januševičienė (1938.II.1).
3. Baisogalos viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 694. Skaitytojų 136. Per mėn. išduoda t. 598. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Juozas Satkaitis (1941.X.1).
4. Dotnuvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.739. Skaitytojų 251. Per mėn. išduoda t. 1.600. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Jadvyga Navickaitė (1942.VIII.10).
5. Grinkiškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.817. Skaitytojų 402. Per mėn. išduoda t. 2.100. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Vanda Nekrašienė (1942.VI.1).
6. Gudžiūnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.508. Skaitytojų 140. Per mėn. išduoda t. 200. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Vincas Vaičiulėnas (1942)²⁵.

25 Metai įrašyti autoriaus arba redaktoriaus.

7. Josvainių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 500. Skaitytojų 90. Per mėn. išduoda t. 150. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Petras Masiliūnas (1941.XI.1).
8. Krakių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.170. Skaitytojų 290. Per mėn. išduoda t. 650. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Stasė Vžesniauskienė (1940.X.1).
9. Pernaravos viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 500. Skaitytojų 118. Per mėn. išduoda t. 380. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Jurgis Baltušinskas (1942.II.10).
10. Pociūnėlių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.136. Skaitytojų 240. Per mėn. išduoda t. 500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Jonas Klimas (1942.XI.1).
11. Surviliškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.141. Skaitytojų 245. Per mėn. išduoda t. 390²⁶. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Kazys Jakaitis (1941.XI.1).
12. Šėtos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.710. Atgaivinta 1941 m. Tomų 645. Skaitytojų 169. Per mėn. išduoda t. 200. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Juozas Cicėnas (1937.V.1).
13. Žeimių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.010. Skaitytojų 160. Per mėn. išduoda t. 1400. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Antanina Žukaitė (1941.XI.1).

VII. KRETINGOS APSKRITIS

1. Kretingos Viešoji biblioteka. Įsteigta 1935 m. Tomų 2.884. Skaitytojų 650. Per mėn. išduoda t. 2.172. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Saliomėja Vaičienė (1941.IX.1).
2. Palangos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.333. Skaitytojų 278. Per mėn. išduoda t. 1.500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Milda Lesniauskienė (1942.X.1).
3. Darbėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.670. Atgaivinta 1941 m. Tomų 338. Skaitytojų 35. Per mėn. išduoda t. 83. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Natalija Rauchienė (1943.IV.1).

26 Skaičius įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

4. Gargždų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.993. Atgaivinta 1941 m. Tomų 325. Skaitytojų 123. Per mėn. išduoda t. 85. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Valteris Pėža (1942).
5. Kartenos viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.601. Skaitytojų 200. Per mėn. išduoda t. 450. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Mykolas Kazlas (1942).
6. Mosėdžio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.145. Skaitytojų 360. Per mėn. išduoda t. 450. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Jadvyga Baltuonienė (1941.XII.1).
7. Platielių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.325. Skaitytojų 200. Per mėn. išduoda t. 1.300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Štambergienė (1942.IX.1).
8. Salantų viešoji Biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 910. Skaitytojų 295. Per mėn. išduoda t. 600. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Kazys Domarkas (1942.V.15).
9. Skuodo viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 3.226. Skaitytojų 361. Per mėn. išduoda t. 900. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Jeronimas Jankauskas (1937.V.1).
10. Šventosios Uosto viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 2.324. Skaitytojų 123. Per mėn. išduoda t. 380. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Sofija Vilčevskienė (1941.XII.1).
11. Veiviržėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941m. Tomų 1.143. Skaitytojų 207. Per mėn. išduoda t. 350. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Kleofa Jocytė (1943.III.1).

VIII. LAZDIJŲ APSKRITIS

1. Lazdijų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 3.330. Atgaivinta 1942 m. Tomų 687. Skaitytojų 159. Per mėn. išduoda t. 203. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Jadvyga Knyzienė (1942.I.1).
2. Kapčiamiesčio viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.598. Skaitytojų 160. Per mėn. išduoda t. 960. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Jurgis Jurkūnas (1941.XI.1).

3. Leipalingio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.702. Skaitytojų 487. Per mėn. išduoda t. 2.000. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Jonė Andriulionienė (1943.II.1).
4. Rudaminos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.115. Skaitytojų 139. Per mėn. išduoda t. 436. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Vladas Matulevičius (1941.XI.11).
5. Veisiejų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.760. Skaitytojų 143. Per mėn. išduoda t. 214. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Julija Sliūnienė (1941.XI.21).

IX. MARIJAMPOLĖS APSKRITIS

1. Marijampolės viešoji biblioteka. Įsteigta 1921 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 9.432. Atgaivinta 1942 m. Tomų 2.867. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Į namus skaityti knygų neduoda. Vedėja Izabelė Dumčiūtė (1942.VI.24).
2. Kalvarijos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.149. Skaitytojų 240. Per mėn. išduoda t. 1.450. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Irena Jaruševičienė (1943.VI.1).
3. Prienų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.377. Skaitytojų 614. Per mėn. išduoda t. 2.000. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Mykolas Jonaitis (1940.IX.20).
4. Kazlų Rūdos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.375. Skaitytojų 307. Per mėn. išduoda t. 1.500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Kazimieras Grigas (1941.XII.1).
5. Liudvino viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.909. Skaitytojų 120. Per mėn. išduoda t. 275. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Ona Grinevičienė (1942.X.1).
6. Sasnavos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.419. Skaitytojų 150. Per mėn. išduoda t. 450. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Tamulaitytė (1941.VIII.1).
7. Veiverių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 650. Skaitytojų 390. Per mėn. išduoda t. 700. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Juozas Juozaitis (1940.XII.1, 1942.II.2).

X. MAŽEIKIŲ APSKRITIS

1. Mažeikių viešoji biblioteka. Įsteigta 1922 m. Tomų 8.855. Knygų svetimomis kalbomis 1.526. Skaitytojų 863. Per mėn. išduoda t. 1.629. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Ona Lukštaraupienė (1942.I.1).
Bibliotekininkė Marija Tomkevičienė (1943.IV.1).
2. Akmenės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.645. Skaitytojų 536. Per mėn. išduoda t. 1.416. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk.
Vedėja Bronė Butkienė (1942.X.I).
3. Ylakių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.644. Skaitytojų 170. Per mėn. išduoda t. 700. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Stasė Milvydienė (1943.III.1).
4. Laižuvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.752. Skaitytojų 196. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Regina Mikulskienė (1942.IX.19).
5. Sedos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.240. Skaitytojų 365. Per mėn. išduoda t. 937. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Stasys Venslauskas (1937.V.1, 1941.IX.1).
6. Tirkšlių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.000. Skaitytojų 300. Per mėn. išduoda t. 600. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk.
Vedėja Stasė Milvidaitė (1940.XI.1, 1941.XI.1).
7. Vegerių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.908. Skaitytojų 151. Per mėn. išduoda t. 483. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk.
Vedėjas Mykolas Galinskas (1941.X.1).
8. Vieکشnių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.317. Skaitytojų 420. Per mėn. išduoda t. 1.500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Klaudijus Gelžinis (1937.V.15).
9. Židikų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 2.786. Skaitytojų 420. Per mėn. išduoda t. 525. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Stasė Bučienė (1941.X.1).

XI. PANEVĖŽIO APSKRITIS

1. Panevėžio viešoji biblioteka. Įsteigta 1922 m. Tomų 32.495. Knygų sve-timomis kalbomis t. 14.944. Skaitytojų 1.659. Per mėn. išduoda t. 5.200. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk.
Vedėjas Antanas Biliūnas (1941.X.1.).
Vyr. Bibliotekininkė Elzė Jodinskaitė (1921, 1941.VII.11).
Bibliotekininkė Jadvyga Musnickienė (1934.XI.15).
Bibliotekininkė Gražina Lastauskienė (1941.X.1).
2. Šeduvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.723. Skaitytojų 654. Per mėn. išduoda t. 1.926. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Joana Jocaitė (1942.XI.7).
3. Kupiškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.749. Skaitytojų 780. Per mėn. išduoda t. 1.325. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Julija Gylienė (1942.V.1).
4. Krekenavos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2. 230. Skaitytojų 478. Per mėn. išduoda t. 1.150. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Kostas Stiklius (1941.II.16).
5. Pumpėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 2.178. Skaitytojų 160. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Ona Čeponienė (1942.II.1).
6. Pušaloto viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 2.117. Skaitytojų 212. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Stefanija Žilytė (1942.XII.16).
7. Raguvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.236. Skaitytojų 470. Per mėn. išduoda t. 1.020. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Jonas Šantaras (1939.II.1, 1941.X.16).
8. Ramygalos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.974. Skaitytojų 367. Per mėn. išduoda t. 1.470. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Eleonora Dumalauskaitė (1937.V.1).
9. Rozalimo viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.890. Skaitytojų 404. Per mėn. išduoda t. 800. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk.
Vedėjas Jonas Dvariškis (1942.IX.15).
10. Smilgių viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.622. Skaitytojų 199. Per mėn. išduoda t. 600. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk.
Vedėjas Jonas Kazlauskas (1941.X.1).

11. Subačiaus viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.355. Skaitytojų 280. Per mėn. išduoda t. 545. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Pranas Širvydas (1940.I.1).
12. Šilų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.263. Skaitytojų 235. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Antanas Mikonis (1940.XI.7, 1941.VIII.16).
13. Šimonių viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.269. Neveikia.
14. Troškūnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 708. Skaitytojų 131. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Juozas Parojus (1941.X.1).
15. Viešintų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 402. Skaitytojų 100. Per mėn. išduoda t. 308. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Jonas Strolia (1942.X.10).

XII. RASEINIŲ APSKRITIS

1. Raseinių viešoji biblioteka. Įsteigta 1921 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 9.352. Atgaivinta 1942 m. Tomų 1.063. Knygų svetimomis kalbomis t. 404. Skaitytojų 216. Per mėn. išduoda t. 900. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Valerija Puzinienė (1942.VI.15).
2. Jurbarko viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 4.884. Skaitytojų 551. Per mėn. išduoda t. 1.630. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Viktoras Kamantauskas (1937.II.1).
3. Betygalos viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.590. Skaitytojų 130. Per mėn. išduoda t. 280. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Antanas Kaminskas (1942.VII.22).
4. Kelmės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.588. Atgaivinta 1941 m. Tomų 490. Skaitytojų 400. Per mėn. išduoda t. 700. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Ignas Larickas (1942.XI.15).
5. Kražių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.988. Atgaivinta 1942 m. Tomų 480. Skaitytojų 176. Per mėn. išduoda t. 450. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Kazys Matulevičius (1941.XII.16).

6. Šiluvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.933. Skaitytojų 163. Per mėn. išduoda t. 26. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Emilija Kačarauskienė (1941.XI.1).
7. Viduklės viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.090. Skaitytojų 180. Per mėn. išduoda t. 220. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Genė Mauragaitė (1943.III.15).

XIII. ROKIŠKIO APSKRITIS

1. Rokiškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1923 m. Tomų 13.106. Svetimomis kalbomis t. 1.068. Skaitytojų 1.323. Per mėn. išduoda t. 5.800. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Albinas Ruigys (1941.III.1). Vyr. bibliotekininkė Elena Zaleskytė (1942.III.16). Bibliotekininkas Antanas Kulikauskas (1941.IX.1).
2. Južintų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.738. Skaitytojų 162. Per mėn. išduoda t. 321. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Juozas Vėgėlė (1941.X.1).
3. Kamajų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.620. Skaitytojų 302. Per mėn. išduoda t. 430. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Antanina Dainienė (1942.XI.1).
4. Obelių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.324. Skaitytojų 473. Per mėn. išduoda t. 500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Ada Kulienė (1941.VII.14).
5. Pandėlio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.566. Skaitytojų 532. Per mėn. išduoda t. 1.500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Algirdas Jakubėnas (1942.IV.16).
6. Panemunio viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.300. Skaitytojų 120. Per mėn. išduoda t. 156. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Petras Bieliūnas (1942.X.1).
7. Panemunėlio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.772. Skaitytojų 214. Per mėn. išduoda t. 900. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Elzė Miškinienė (1940.XII.5, 1942.X.1).
8. Ragelių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.263. Skaitytojų 120. Per mėn. išduoda t. 430. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Pranė Varanavičiūtė (1942.IX.15).

9. Skapiškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1940. m. Tomų 1.218. Skaitytojų 182. Per mėn. išduoda t. 384. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Alina Baronienė (1940.XII.1).
10. Svėdasų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940. Tomų 1.722. Skaitytojų 187. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Emilija Šalkuvienė (1941.V.1).

XIV. ŠAKIŲ APSKRITIS

1. Šakių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.383. Skaitytojų 450. Per mėn. išduoda t. 2.300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Saliomėja Maksvytytė (1941.X.1).
2. K. Naumiesčio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.288. Skaitytojų 383. Per mėn. išduoda t. 987. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Pranė Gerulytė (1937.IV.1).
3. Gelgaudiškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 411. Skaitytojų 45. Per mėn. išduoda t. 30. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Leonida Šačkiūtė (1943.IV.1).
4. Griškabūdžio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Neveikia.
5. Sintautų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.911. Skaitytojų 140. Per mėn. išduoda t. 68. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Agota Zokaitė (1942.X.1).

XV. ŠIAULIŲ APSKRITIS

1. Šiaulių viešoji biblioteka. Įsteigta 1921 m. Tomų 38.308. Knygų svetimomis kalbomis t. 24.193. Skaitytojų 2000. Per mėn. išduoda t. 8.800. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Ona Poškienė (1935.XI.5, 1939.III.20).
Vyr. bibliotekininkė Marija Žukauskienė (1927.V.1).
Vyr. bibliotekininkė Viktorija Staškevičienė (1933.VII.1).
Bibliotekininkė Marija Janavičienė (1940.IX.15).
Bibliotekininkė Konstancija Sipavičiūtė (1942.X.1).
2. Joniškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.063. Skaitytojų 498. Per mėn. išduoda t. 3.030. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Klemensas Norutis (1942.III.16).

3. Radviliškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.791. Skaitytojų 615. Per mėn. išduoda t. 3.003. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Stasė Kačinskaitė (1942.VI.16).
4. Žagarės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.580. Skaitytojų 280. Per mėn. išduoda t. 700. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Preikšienė (1937.II.1).
5. Bazilionų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.566. Skaitytojų 190. Per mėn. išduoda t. 380. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Jonas Morkūnas (1941.VIII.16).
6. Gruzdžių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.320. Skaitytojų 300. Per mėn. išduoda t. 612. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Julija Papiliauskaitė (1940.V.21).
7. Kruopių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.717. Skaitytojų 145. Per mėn. išduoda t. 350. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Zuzana Kuzmickienė (1942.XII.1).
8. Kuršėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.600. Skaitytojų 490. Per mėn. išduoda t. 1.200. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Jadvyga Kibartienė (1942.V.15).
9. Lygumų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.625. Skaitytojų 200. Per mėn. išduoda t. 360. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Janina-Regina Duobienė (1942.X.1).
10. Linkuvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.724. Skaitytojų 480. Per mėn. išduoda t. 1.600. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Angelė Atkočiūnienė (1942.VIII.15).
11. Pakruojo viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.519. Skaitytojų 304. Per mėn. išduoda t. 760. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Flavija Petkevičiūtė (1939.II.5).
12. Papolės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.868. Skaitytojų 275. Per mėn. išduoda t. 650. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Veronika Stankaitienė (1943.V.15).
13. Pašvitinio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Tomų 213. Neveikia.
14. Stačiūnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 631. Skaitytojų 103. Per mėn. išduoda t. 155. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Jonas Vaitkevičius (1941.IX.1).

15. Šaukėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.175. Skaitytojų 81. Per mėn. išduoda t. 694. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Bartkaitienė (1941.VII.1).
16. Šiaulėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.921. Skaitytojų 160. Per mėn. išduoda t. 380. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Vanda Kontrimavičiūtė (1937.V.1).
17. Tryškių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.486. Skaitytojų 200. Per mėn. išduoda t. 290. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Prudencija Paslaitienė (1941.VIII.21).
18. Užvenčio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.687. Skaitytojų 80. Per mėn. išduoda t. 155. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Vladė Darkintienė (1941.IX.1).
19. Žeimelio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.423. Skaitytojų 156. Per mėn. išduoda t. 994. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Stasys Steponavičius (1941.XI.6).

XVI. ŠVENČIONIŲ APSKRITIS

1. Švenčionių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 9.500. Knygų svetimomis kalbomis t. 6.000. Skaitytojų 1.150. Per mėn. išduoda t. 1.100. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Vladas Galentas (1937.V.1). Bibliotekininkė Emilija Pakalkaitė (1942.XI.11).
2. Adučiškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1942 m. Tomų 571. Skaitytojų 219. Per mėn. išduoda t. 740. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Kondratienė (1942.VI.1).
3. Daugėliško viešoji biblioteka. Įsteigta 1942 m. Tomų 418. Skaitytojų 27. Per mėn. išduoda t. 12. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Elena Plieskytė (1942.X.1).
4. Ignalinos viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 700. Skaitytojų 196. Per mėn. išduoda t. 1.764. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Veronika Pakalkaitė (1941.IX.25).
5. Joniško viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.998. Skaitytojų 43. Per mėn. išduoda t. 30. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Zinaida Tamošiūnienė (1943.XII.1).

6. Kaltanėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.494. Skaitytojų 121. Per mėn. išduoda t. 362. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Nikodemus Jasiulionis (1942).
7. Mielagėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1942 m. Tomų 250. Skaitytojų 28. Per mėn. išduoda t. 50. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Vaitiekus Subačius (1942).
8. Pabradės viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.129. Skaitytojų 105. Per mėn. išduoda t. 183. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Julija Paukštienė (1941.IV.1).
9. Saldutiškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.083. Skaitytojų 159. Per mėn. išduoda t. 500. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Teklė Valiukaitė (1943.IV.1).
10. Švenčionėlių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.336. Skaitytojų 152. Per mėn. išduoda t. 1.000. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Valentina Butkevičienė (1941.IX.1).
11. Tverėčiaus viešoji biblioteka. Įsteigta 1942 m. Tomų 413. Skaitytojų 15. Per mėn. išduoda t. 15. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Marija Grudzinskaitė (1942.IX.1).
12. Vidžių viešoji biblioteka. Įsteigta 1942 m. Tomų 420. Skaitytojų 165. Per mėn. išduoda t. 340. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Malvina Malinauskaitė (1942.X.15).

XVII. TAURAGĖS APSKRITIS

1. Tauragės viešoji biblioteka. Įsteigta 1931 m. Tomų 4.172. Skaitytojų 1.042. Per mėn. išduoda t. 2.970. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Larisa Koppaitė (1931.VI.15).
2. Batakių viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.556. Skaitytojų 103. Per mėn. išduoda t. 360. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Zofija Lazauskienė (1942.XII.1).
3. Eržvilko viešoji biblioteka. Įsteigta 1942 m. Tomų 537. Skaitytojų 97. Per mėn. išduoda t. 770. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Aldona Pranulienė (1942.II.25).
4. Kvedarnos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 2.053. Atgaivinta 1941 m. Tomų 290. Skaitytojų 78. Per mėn. išduoda t. 500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Bronius Stankus (1941.III.1).

5. Laukuvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 913. Skaitytojų 232. Per mėn. išduoda t. 696. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Stefanija Linkienė (1942.VIII.1).
6. Naumiesčio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.315. Skaitytojų 334. Per mėn. išduoda t. 750. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Jadvyga Verpečinskienė (1940.V.15).
7. Skaudvilės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.190. Skaitytojų 202. Per mėn. išduoda t. 512. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Bronė Narbutienė (1942.IX.3).
8. Šilalės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.840. Atgaivinta 1941 m. Tomų 660. Skaitytojų 484. Per mėn. išduoda t. 1.200. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Pranas Didoras (1940.XII.1).
9. Švėkšnos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.350. Skaitytojų 525. Per mėn. išduoda t. 2.000. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Stasys Klumbys (1942.IV.1).
10. Vainuto viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.191. Skaitytojų 164. Per mėn. išduoda t. 500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Julija Butkienė (1942.XI.15).
11. Žygaičių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.072. Skaitytojų 215. Per mėn. išduoda t. 192. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Julė Lukoševičiūtė (1941.X.1).

XVIII. TELŠIŲ APSKRITIS

1. Telšių viešoji biblioteka. Įsteigta 1921 m. Tomų 10.902. Knygų svetimomis kalbomis t. 3.202. Skaitytojų 458. Per mėn. išduoda t. 1.290. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Emilija Nekrašaitė (1923.V.1). Bibliotekininkė Zuzana Girdvainytė (1941.VIII.15).
2. Plungės viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 5.700. Neveikia. Vedėjas Zigmas Astrauskas (1942.VIII.1).
3. Alsėdžių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.057. Skaitytojų 187. Per mėn. išduoda t. 804. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Aleksandras Šarva (1941.X.1).

4. Luokės viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.643. Skaitytojų 187. Per mėn. išduoda t. 367. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Ona Karitonienė (1940.X.1).
5. Nevarėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 280. Skaitytojų 36. Per mėn. išduoda t. 70. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Eva Baniienė (1943.VII.14).
6. Rietavo viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.501. Atgaivinta 1941 m. Tomų 620. Skaitytojų 255. Per mėn. išduoda t. 853. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Eugenija Kuneikienė (1939.II.1).
7. Tverų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Atgaivinta 1943 m. Tomų 321. Skaitytojų 39. Per mėn. išduoda t. 87. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Antanas Mingėla (1943.VI.1).
8. Varnių viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo t. 1.206. Atgaivinta 1943 m. Tomų 352. Skaitytojų 38. Per mėn. išduoda t. 100. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Ona Skridulaitienė (1943.IV.1).
9. Žarėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.205. Atgaivinta 1943 m. Tomų 261. Skaitytojų 68. Per mėn. išduoda t. 260. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Stanislava Liutkienė (1943.VI.1).

XIX. TRAKŲ APSKRITIS

1. Trakų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 2.052. Skaitytojų 156. Per mėn. išduoda t. 200. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Stasys Ivanauskas (1942.X.20).
2. Aukštadvario viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 1.540. Atgaivinta 1941 m. Tomų 429. Skaitytojų 125. Per mėn. išduoda t. 400. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Jonas Bielevičius (1942).
3. Kaišiadorių viešoji biblioteka. Įsteigta 1936 m. Tomų 3.105. Skaitytojų 741. Per mėn. išduoda t. 2.215. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Jadvyga Laurinavičiūtė (1941.X.6).

4. Lentvario viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 539. Skaitytojų 34. Per mėn. išduoda t. 45. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Aloyzas Rudzitas (1941.XI.15).
5. Rudiškių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.075. Skaitytojų 77. Per mėn. išduoda t. 360. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Balkuvienė (1939.II.1).
6. Onušio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.867. Skaitytojų 75. Per mėn. išduoda t. 70. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Aleksandras Naudžiūnas (1942.IV.1).
7. Užuguoščio viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.157. Skaitytojų 81. Per mėn. išduoda t. 375. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Juozas Martusevičius (1941.X.1).
8. Vievio viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 805. Skaitytojų 410. Per mėn. išduoda t. 450. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Viktorija Kupčiūnienė (1941.XI.1).
9. Žaslių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.319. Skaitytojų 405. Per mėn. išduoda t. 730. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Edvardas Urnėžius (1936).
10. Žiezmerių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.475. Skaitytojų 160. Per mėn. išduoda t. 300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Janina Laurinavičiūtė (1943.IV.1).

XX. UKMERGĖS APSKRITIS

1. Ukmergės viešoji biblioteka. Įsteigta 1922 m. Tomų 11.198. Knygų svetimomis kalbomis 5.024²⁷. Skaitytojų 1.427. Per mėn. išduoda t. 4.120. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Petras Pukas (1928.III.1). Bibliotekininkė Sofija Klygienė (1942.XII.1).
2. Balninkų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.099. Skaitytojų 207. Per mėn. išduoda t. 700. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Vytautas Četkauskas (1942.V.1).
3. Gelvonų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 2.375. Skaitytojų 298. Per mėn. išduoda t. 619. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Aleksandras Juškevičius (1939.III.1, 1941.IX.1).

27 Skaičius įrašytas autoriaus arba redaktoriaus.

4. Giedraičių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.316. Skaitytojų 275²⁸. Per mėn. išduoda t. 650. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Juozas Marcinkevičius (1943.II.1).
5. Kavarsko viešoji biblioteka. Įsteigta 1937. Tomų 1.810. Skaitytojų 396. Per mėn. išduoda t. 1.288. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Vytautas Barčiauskas (1939.II.1).
6. Musninkų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.270. Skaitytojų 210. Per mėn. išduoda t. 1.766. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Anelė Kilijonaitė (1937.V.1, 1941.X.1).
7. Panoterių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.628. Skaitytojų 133. Per mėn. išduoda t. 420. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Kostė Dirsienė (1937.X.2).
8. Siesikų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.500. Skaitytojų 260. Per mėn. išduoda t. 640. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Eleonora Maldeikienė (1941.VIII.16).
9. Širvintų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.679. Skaitytojų 250²⁹. Per mėn. išduoda t. 600. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Elena Vižinienė (1941.XII.1).
10. Taujėnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.521. Skaitytojų 180. Per mėn. išduoda t.312. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Pranas Kulys (1937.V.1, 1941.X.1).
11. Veprių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.331. Skaitytojų 186. Per mėn. išduoda t. 650. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Vladas Raila (1941.X.1).
12. Želvos viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.803. Skaitytojų 213. Per mėn. išduoda t. 1.000. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Veronika Saulevičiūtė (1941.XII.1).

XXI. UTENOS APSKRITIS

1. Utenos viešoji biblioteka. Įsteigta 1931 m. Tomų 4.933. Knygų svetimos kalbomis t. 332³⁰. Skaitytojų 1.076. Per mėn. išduoda t. 2.281. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Henrikas Raštikis (1931.VIII.1, 1941.VI.27).

28 Skaičius įrašytas autoriaus arba redaktoriaus.

29 Skaičius įrašytas autoriaus arba redaktoriaus.

30 Skaičius įrašytas autoriaus arba redaktoriaus.

2. Aluntos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.787. Skaitytojų 178. Per mėn. išduoda t. 630. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Leonora Kazlienė (1942.XII.1).
3. Anykščių viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.228. Skaitytojų 816. Per mėn. išduoda t. 230. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Albina Pulkauninkaitė (1942.X.22).
4. Daugailių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.797. Skaitytojų 121. Per mėn. išduoda t. 320. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Silvestras Bikelis (1942.V.1)³¹.
5. Debeikių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 871. Skaitytojų 130. Per mėn. išduoda t. 416. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Stefa-Vanda Pekarskaitė (1942.IX.1).
6. Molėtų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.850. Skaitytojų 500. Per mėn. išduoda t. 1.481. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Viktorija Kraujelytė (1943.III.1).
7. Skiemonių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 187. Neveikia. Vedėjas Ignas Leščius (1942.VI.15).
8. Užpalių viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.758. Skaitytojų 125. Per mėn. išduoda t. 600. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Vytautas Namikas (1942.X.15).
9. Vyžuonų viešoji biblioteka. Įsteigta 1943 m. Tomų 313. Skaitytojų 54. Per mėn. išduoda t. 60. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Vincas Marganavičius (1943.IV.1).

XXII. VILKAVIŠKIO APSKRITIS

1. Vilkaviškio viešoji biblioteka. Įsteigta 1935 m. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 4.000. Atgaivinta 1941 m. Tomų 1.594. Skaitytojų 504. Per mėn. išduoda t. 2.671. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Ona Dabrilienė (1937.II.1).
2. Kybartų viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 3.820. Skaitytojų 407. Per mėn. išduoda t. 1.150. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėja Marija Jocienė (1937.V.1).

31 Ši eilutė įrašyta autoriaus arba redaktoriaus.

3. Virbalio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.006. Skaitytojų 193. Per mėn. išduoda t. 550. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Antanas Gražulis (1941.V.1).
4. Alvito viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.356. Skaitytojų 67. Per mėn. išduoda t. 245. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Antosė Orantienė (1942.IX.1).
5. Gižų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.478. Neveikia.
6. Pajevonio viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 662. Skaitytojų 28. Per mėn. išduoda t. 112. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Bonaventūras Akucevičius (1942.V.1).
7. Pilviškių viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 1.225. Skaitytojų 490. Per mėn. išduoda t. 1.200. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Marija Buragaitė (1940.XI.16).
8. Vištyčio viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 2.235. Skaitytojų 250. Per mėn. išduoda t. 1.400. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Aldona Glovackytė (1942.IV.1).

XXIII. VILNIAUS MIESTAS

1. Vilniaus I viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 53.000. Knygų svetimomis kalbomis t. 50.000. Skaitytojų 900. Per mėn. išduoda t. 2.150. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Juozas Poška (1937.III.1). Bibliotekininkė Zita Pundziūtė (1943.III.25)³². Bibliotekininkė Elena Juchnevičiūtė (1939, 1941.I.16)³³.
2. Vilniaus II viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 50.630. Knygų svetimomis kalbomis t. 32.143. Skaitytojų 1.606. Per mėn. išduoda t. 3.500. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Tadas Adamonis (1937.VIII.1). Vyr. bibliotekininkė Viera Družyninaitė (1928.V.15). Vyr. bibliotekininkė Zosė Šukytė (1941.I.16).
3. Vilniaus III viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 22.079. Knygų svetimomis kalbomis t. 20.000. Skaitytojų 1.500. Per mėn. išduoda t. 3.250. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.

32 Data įrašyta autoriaus arba redaktoriaus.

33 Vardas, pavardė ir data įrašytos autoriaus arba redaktoriaus.

Vedėjas Antanas Poška (1940.V.1).

Vyr. bibliotekininkas Jonas Nedelskis (1941.XI.20).

4. Vilniaus IV viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 4.450. Knygų svetimomis kalbomis t. 3.050. Skaitytojų 400. Per mėn. išduoda t. 1.400. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Liudas Micas (1941.VI.2).
Bibliotekininkas Jonas Paukštė (1941.I.16).

XXIV. VILNIAUS APSKRITIS

1. N. Vilnios viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.913. Knygų svetimomis kalbomis t. 701. Skaitytojų 549. Per mėn. išduoda t. 1.300. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Veronika Čibiraitė (1940.III.21).
2. Jašiūnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 830. Skaitytojų 106. Per mėn. išduoda t. 180. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Marija Janutėnienė (1940.XI.10).
3. Maišiagalos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.114. Skaitytojų 44. Per mėn. išduoda t. 150. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėja Emilija Janušytė (1942.IX.15).
4. Mickūnų viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 693. Skaitytojų 60. Per mėn. išduoda t. 100. Skaitykla veikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Alfonsas Kraujalis (1943.II.9).
5. Nemenčinės viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 359. Skaitytojų 36. Per mėn. išduoda t. 50. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Pranas Blažys (1942.II.2)³⁴.
6. Paberžės viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 816. Skaitytojų 90. Per mėn. išduoda t. 630. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk.
Vedėja Stefa Stankevičiūtė (1942.X.10).
7. Riešės viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 759. Skaitytojų 20. Per mėn. išduoda t. 80. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk.
Vedėjas Saliamonas Paltanavičius (1942.IX.1).
8. Rudaminos viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 669. Skaitytojų 38. Per mėn. išduoda t. 57. Skaitykla neveikia. Patalpos nepatenk.
Vedėja Julija Gudonienė (1942.XII.1).

³⁴ Data įrašyta autoriaus arba redaktoriaus.

9. Šumsko viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 502. Skaitytojų 40. Per mėn. išduoda t. 120. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Juzė Aidukienė (1942).
10. Turgelių viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 935. Neveikia.

XXV. ZARASŲ APSKRITIS

1. Zarasų viešoji biblioteka. Įsteigta 1923. Karo metu kilusio gaisro sunaikinta. Turėjo tomų 6.178. Atgaivinta 1942 m. Tomų 1.026. Skaitytojų 256. Per mėn. išduoda t. 800. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Steponas Češūnas (1942.III.1).
2. Antalieptės viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 349. Skaitytojų 107. Per mėn. išduoda t. 68. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėjas Jonas Šiožinys (1941.XI.20).
3. Antazavės viešoji biblioteka. Įsteigta 1942 m. Tomų 134. Skaitytojų 40. Per mėn. išduoda t. 139. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Petras Jakutis (1942.V.15).
4. Dūkšto viešoji biblioteka. Įsteigta 1940 m. Tomų 1.312. Skaitytojų 185. Per mėn. išduoda t. 550. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Bronė Gaidelienė (1942.IX.15).
5. Dusetų Kazimiero³⁵ Būgos viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.888. Skaitytojų 264. Per mėn. išduoda t. 690. Skaitykla veikia. Patalpos patenk. Vedėja Olga Kuzmickienė (1937.VI, 1941.VII.1).
6. Imbrado viešoji biblioteka. Įsteigta 1939 m. Tomų 1.603. Skaitytojų 74. Per mėn. išduoda t. 400. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėjas Juozas Vaičiūnas (1942.V.1).
7. Salako viešoji biblioteka. Įsteigta 1937 m. Tomų 1.835. Skaitytojų 376. Per mėn. išduoda t. 900. Skaitykla veikia. Patalpos nepatenk. Vedėjas Alfonsas Bikulčius (1941.XII.8).
8. Turmanto viešoji biblioteka. Įsteigta 1941 m. Tomų 350. Skaitytojų 41³⁶. Per mėn. išduoda t. 30. Skaitykla neveikia. Patalpos patenk. Vedėja Ona Petravičienė (1942.X.15).

35 Vardas įterptas autoriaus arba redaktoriaus.

36 Skaičius įrašytas autoriaus arba redaktoriaus.

Padarius šių duomenų santrauką, gaunama, kad visose Lietuvos viešosiose bibliotekose kartu 1943 m. balandžio mėn. 1 d. buvo knygų³⁷ tomai. Iš visų 240 bibliotekų kiekvienai jų vidutiniškai išėjo po tomus. Tuo pačiu metu šiose bibliotekose buvo knygų svetimomis kalbomis tomai. Taip pat visose bibliotekose kartu buvo iš viso skaitytojai-abonentai. Padalijus juos 240 bibliotekų, gaunama, kad kiekvienai bibliotekai vidutiniškai atitenka po skaitytojus. Kas mėnesį visose bibliotekose kartu 1942.IV.1–1943.IV.1 laikotarpyje vidutiniškai buvo išduodama skaityti tomai, iš šio skaičiaus kiekvienai bibliotekai vidutiniškai atitenka po tomus. Prie bibliotekų veikė skaityklos, likusios bibliotekos skaityklų neturėjo. Patalpų gi atžvilgiu buvo šitokia padėtis: bibliotekos turėjo patenkinamas patalpas, o bibliotekų patalpos buvo nepatenkinamos.

Išvestieji vidurkiaai leidžia, be kitko³⁸, nustatyti, kurios bibliotekos savo knygomis, jų judėjimu ir skaitytojais yra aukščiau šių vidurkių, ir kurios yra žemiau, nes jų nepasiekia.

Turint visus šiuos duomenis visai nesunku pasidaryti dar tolimesnes išvadas ne tik patiems bibliotekininkams, bet ir visiems bibliotekų bei knygų rėmėjams.

37 A) Autorius, matyt, nebeatliko apibendrinančių skaičiavimų ir neįrašė skaičių, toliau taip pat.

38 Du žodžiai įterpti autoriaus arba redaktoriaus.